

EL COMENTARI CRÍTIC DE TEXTOS

Revista CDL núm 2 pàgines 10 -12

Araceli Matas Rosselló assessora de llengua castellana del CPR de Palma

Bàrbara Galmés Chicón professora de llengua castellana a l'IES Son Rullan

Amb aquest article pretenem obrir un debat entre el professorat de llengua i literatura i promoure la col·laboració dels col·legues a fi d'unificar criteris i proposar alternatives al comentari de text tal com l'hem conegut suara. Un model nou d'anàlisi i comentari crític de textos que ompli el buit existent de materials útils per treballar amb rigor aquest aspecte fonamental del currículum del Batxillerat-LOGSE.

Un poc d'història

Tothom reconeix el comentari de textos com una eina fonamental per a l'ensenyament de la llengua (i, sobretot, de la literatura) de l'anterior pla d'estudis, a punt d'extingir-se. El comentari, històricament, deriva del «commentarius» amb el qual els retòrics llatins facilitaven la lectura dels textos literaris als seus alumnes. Com a part de la crítica literària estilística, es donà a conèixer per tota Europa a principis del segle XX i arribà a les aules de batxillerat de la mà de l'insubstituïble *Cómo se comenta un texto literario*, de Lázaro Carreter i Correa Calderón, l'any 1957. Amb la introducció a les universitats espanyoles dels corrents estructuralistes durant la dècada dels setanta, proliferaren diversos mètodes de comentari de textos, els quals s'acostaven més a la crítica literària universitària que no pas a una guia didàctica d'interpretació de textos (Bordons, 1994). De mica en mica es va perdre de vista la finalitat per a la qual havia nascut i acabà per convertir-se en un exercici mecànic i quasi bé l'únic procediment actiu a les aules. L'abús va esdevenir empàtx.

Més endavant es va determinar que els alumnes de COU haurien d'enfrontar-se a la prova de Selectivitat amb el comentari d'un text de qualsevol mena, independentment de la prova corresponent de llengua castellana i/o catalana. A fi d'il·lustrar aquesta activitat varen sorgir una sèrie de manuals (esmentats a la bibliografia), els quals orientaven sobre el mètode més adequat per subratllar tot tipus de textos, establir-ne les idees principals i secundàries, determinar-ne l'estructura i el tema i realitzar-ne, finalment, un comentari personal. En aquest tipus de comentari s'estilava deixar de banda tota mena d'anàlisi lingüística i textual, prescindint de l'anàlisi de l'ús de la llengua en funció de la finalitat comunicativa i la intenció de l'autor.

El comentari crític de textos

Ara, amb la implantació de la LOGSE, el text (i les seves diferents tipologies, amb la literària com una més) es converteix en la unitat bàsica sobre la qual es vertebrava tot el procés d'ensenyament-aprenentatge. Més enllà de l'enfocament estrictament gramatical, centrat en la paraula i l'oració, el nou enfocament comunicatiu del currículum determina què és el text (entès com una unitat de caràcter lingüístic, intencionalment emesa per un parlant, amb un propòsit comunicatiu, en una situació concreta) l'eix a partir del qual s'ha d'organitzar la didàctica de l'àrea de llengua i literatura. Per al treball amb els textos serà, doncs, necessari incorporar aportacions de totes les disciplines que hi tenen alguna cosa a dir: la pragmàtica, la semàntica de la comunicació, la gramàtica del discurs...

Aquestes reflexions que esbossem són vàlides tant per a l'ESO com per a la secundària no obligatòria. Tanmateix, la nostra proposta va adreçada concretament a la segona etapa de la secundària: el Batxillerat, etapa en la qual la reflexió lingüística té un lloc decisiu per a la comprensió i l'anàlisi de tot tipus de textos. Per una altra banda, és en aquest moment de la seva formació quan l'alumnat té la maduresa suficient per realitzar un vertader comentari crític de textos.

Amb aquest article pretenem obrir un debat entre el professorat de llengua i literatura i promoure la col·laboració dels col·legues a fi d'unificar criteris i proposar alternatives al comentari de text tal com l'hem conegut suara. Un model nou d'anàlisi i comentari crític de

textos que ompli el buit existent de materials útils per treballar amb rigor aquest aspecte fonamental del currículum del Batxillerat-LOGSE.

Tinguem en compte, per una banda, que aquest comentari constitueix un dels dos blocs en què s'estructuren les proves d'accés a la universitat (de llengua castellana) i que el segon bloc, les «qüestions de llengua i literatura» fan referència al text analitzat i criticat. Per altra banda, l'anàlisi dels criteris d'avaluació de les llengües catalana i castellana en el batxillerat ens demostra que el comentari crític de textos és fonamental per assolir els objectius d'aquesta matèria. Amb el comentari crític de textos es podrien aplicar vuit dels onze criteris d'avaluació del batxillerat. La seva lectura detallada (que no fem aquí per raons d'espai) ens pot avençar endemés que i com hauria de ser el comentari, lluny dels habituals esquemes del quasi finat COU

La nostra proposta de comentari crític de textos

El plantejament del comentari crític de textos hauria de ser hermenèutic (Meix, 1994), situar-se davant del text tal com ho fa el lector: amb una actitud de receptor actiu que intenta comprendre'n el sentit i interpretar-ne els indicis per tancar el circuit comunicatiu iniciat per l'emissor. Per a aquesta tasca seran imprescindibles les eines lingüístiques a tots els nivells, el domini de les quals recobrarà tot el seu sentit.

A grans trets, el tipus de comentari que us proposem té dues fases: la **primera**, analítica, en la qual ens enfrontem objectivament amb el text en relació amb el seu context, mitjançant el seu resum i l'anàlisi de la seva estructura; la **segona**, valorativa, enfrontament subjectiu que es manifesta en la valoració de les idees del text i la seva formalització. Volem insistir en la importància -en les dues fases- del procés d'anàlisi de les determinacions lingüístiques que justifiquen la nostra lectura del text, la nostra interpretació de les seves intencions.

Com a element per a la discussió, us presentem un esquema possible de comentari crític. El seu desenvolupament exigiria un context més espaiós que el d'aquest article; enteneu-lo com a primera aproximació. I acabem dient, com en els fulletons del segle passat, **...continuarà.**

1a FASE: ANÀLISI DEL TEXT I DEL CONTEXT

1 - Recull d'informacions sobre:

1.1 - L'emissor :

- Distinció entre autor/emissor/narrador/enunciadors...
- Emissor fora del text
- Emissor en el text (pronoms, deíctics, objectivitat/subjectivitat, modalització...)

1.2 - El receptor:

- Receptor fora del text
- Receptor en el text (pronoms, deíctics, formes d'implicació i referència...)

1.3 - El context:

- extern: localització espacial-temporal, escena psico-social, canal...
- intern: convencions de gènere o superestructura, tipologia, registre...

2 - Lectures del text:

- 2.1 - Lectura comprensiva
- 2.2 - Lectura reflexiva
- 2.3 - Estructura temàtica i informativa. Coherència textual (progressió temàtica...)
- 2.4 - Estructura formal lineal. Cohesió textual (repeticions, temps verbals, connectors...)

3 - Realització d'un esquema conceptual de les connexions de les idees en el text.

4 - Resum i determinació del tema (informació + intenció).